

12

12-109-6.

Berli 186

Kaharisaar õp. Instituut

Talun lüpsida minus märgiti
mustanõlõga, sest ma pole Lewis tõstet pikjastel
semitelise tipus näht ühist koorust.

Mi enneskunnul karvotada sell-
aegrot küla rull valjale - pidvatt; — ta
apal al Saaremaa veel igas kandis oma
päris suurel isäresused kuld.

ka ei psaldo me anelotada endo dlamusi
segeste aegad palul, mil alin alq aja? ..

Liakins: tihi päevajal.

15. F 65
Pitla, Pannan

Laus / Kordson /
Helmi Kassoandri L.

Kihelkonnal, liitse talus, das
XVIII sajandi keskpaigu talu -
peremees Jaan.

Jaakil oli kaks poja.
Maga sel ajal kamburo, päris
vanem poeg - nimisite - isa
tal. - ka si teata, niiliste
teiste eest see priistalu saadud
oli.

Maarom poeg. Pert (Pärt)
kes oli saanud vastava hariduse.
seati v. ajal kihelkonnakõrta-
koolmeistriks.

Osatalut kohemise al alud
maanduseks peresamomees
andmise. Talupõrjõ nimetati
J. grimal, Pert. lo and soov.
Davidsoni.

Pert Davidson toetas
Wojdan summa - /40a/ ja

Matti Wajala vanus aastat
1834. a. / Vahavot Wajale sinise
arhiivist /

Tänuks kogudus katter
to kalnu massiivse Kaarna-
rivi plaadiga - mis püsis
täna seni - viimase ajal
tennis-vit vajumise tõttu - praeg.

Kõrte ali viis poega. -
Kõik tugeva randlase kehavi-
tuse ja heitlusega, loovilis-
plondreaga, pisa meel ja tava-
targu tegevused poissid.

Taavi, kui lastest siin me-
koolitati kiriku / kergu / pool-
mingsi kõrgema noimu kooli
ja ta ta au-ig teijärje päri-
jaks, kellele ta ka sai ning
jõi surmani - vah 40 aastat.

Taavi Matti unde kahtluse,
mis ka Perdi surma ajel juba
juba käibel oli - kuid Perdi
viimane soov alhul - matäp-
toma omu varem lahkunud
peresonnaliikmete juure vanuse.

Kuna Taavi ainus poeg,
koolmeistri juu - suri lapse-
aeg, langes töökohta pärimisliis kõ-
gemate võimude poolt Taavi
venna - Peetri poja - Alexandri-
kes alund väga andekas õppimises
ja sõiga, mis ite ja kate võttis.

Kuid koolimehele ed elanud,
et Taavi elus aasa ali odanokki
töötanud sellise⁴ aia venna poega -
ja amapärast siinsustundust
kõrge ande astunud vahatahtlusest
tagasi.

Kuna talasekistest - mi-

mitist" peab mune aasta tähisto
 kolmnurksega õpinquist asja a sa-
 nud - kutsuti ja seati peab

Taavi Davidsoni surma
 ajalala künnapoolemeistri -
 /st ajel oli ühe mehe moos! -
 Anna tütre Anna mees küttes, -
 vähi seal lühemest alga - mude
 kureaare samale küttele.
 See järel Jaan Paas - viit kaarma
 mees - oli seal kiviõli püstini
 ja kihelkonna - koolijuhatajana
 kogu oma elu aj - kuid, et
 "vane mees - naps" ta ise ütles - oli
 uel sarnaselt poole kaarma
 kasvanduse ego asunud asja
 kaalitsevad venekeelt - oli tal
 midest "abiõpetaja".

Juhataja andis vaid nou.
 ipetuse tunnid ja kiroos laulu

ning kaan iltus - peab ippetund
 õpilasi lühikesti paksevad ja laul-
 salmiga magama suatmas. -
 - Sai kaas lastu, mis varem
 künnapoolemeistri sai, asus suure
 korteri - pool roogu majast - ja
 karibomade salpinaud alid uel
 "poisti küttes".

Abiõpetaja elutas pisisere-
 pisut suuremas kui õpilaste sarn-
 toas, sai igast õpilasest 2 rbl.
 aastas pakka ja suuajst kassast
 uel 4 rbl. "talus peat". -
 - Kuid enamasti Paas küttesed,
 tihiti suvel sa pällutõlised - sell
 kshaga, et siid pererahwaga ühes
 lauas - toas, kuma Teemijid alati
 söögis siid.

Sarnase aluparve tõttu olid
 uelad abiõpetajad need polund rahvaarues

man. meidid! aasta või paari
 päeva ning siirdusid mujale ma-
 kōis mis lõppes, sest veneus
 asjaajast oli alati pöördus.

/Gregi tütarlapsed, kes alid andesid
 ajajama - eriti 2. al. ministeeriumis,
 said, uue suurti juures siin
 kahti. näitab = mudaravis viibis

. Vene proua võtis minn äs amale too-
 naitois, kelle kohustuseks oli: proua
 läheduses viibida, tema eliidid
 selge aidata ja võtta - igasuguste
 alustite kaasa sõita, kodus ette
 lugeda jne. /Kammija rān veel võrgist.
 Elati vassai prespuhtil seotino -
 toalusis torudes porteris ja
 peo palul telliti kōis hoidud
 postavaist äridest, kuna amal
 oli peab, seltsi nān veel palus
 temojat, keda ka väga hästi teideldud).

Aluopetajate loetelu.

Guri Narvas, Juand Pava,
 Kuntu Koit, Aleksander
 Limber

Eduard Limber
 Karl Pamm /1909-1910/

Randane - peamine a. mäletis/

Hain Maripuu

Alto Katnel

Aleksander Lühneloon - uus
 vajala - (juba algpooli!) Lõane -
 endise hõrramajja - ja

Millegi mõtlematu tuju tõttu
 nometasid sell. Lõane algpoolis

Ja aortsonide aegu rihelsoone
 soolamaja põles ära /1905-1906.?)

Veel kuuli viisid oma 80
aasta vältel alvat lund ande-
kad ja loobad lundarendeid
ja ka "arv" mängimist
õpetanud. Ka umbuskane
noorte ja lasteile pühadele
kirikus korraldus korralda-
nud.

Nende õpilastest kasvab ja
püüa n.ö. kõrgem kiht, ent
amasorda võisid talu-
valgustajad ja eestvedajad igal
võimalisel alal.

Pert ja Taavi vald enda
mõlemad peab arsti või sel arstid
maale! Sassa ja Rootsi
ning pole mitte täitsa lund
olnud lühikesele alal.
Oliid maa- arstirohtade tundjate
ja parajate - ning häde sarval

nõi ja abiandjad.
Tervituseid eimestest nänetest
- ära joo suuna nahaga
silma vott ega peres lund-
tõmbuses - peetud lugu.

Kihelkonna eestvedajate-
russa aas Kõrts - Kõrtsi Kõrts
kus lõpetati riisliival sarval.
clusel 100. aastal viinamüüri
ja nimetatud imber Teinajas
kuhu pandi - või see anti
mängi perekaasale prii-sarvel
ja see oli rohustatud müüri
teekarjale või igal sarvilis
sooja teed ning rõngas-saiu
või kringleid. Kas see Teinajä-
vidagi oli rohustatud ka maa-
maasoma - seda mul pole meelde
tulnud äätpärida, kes on minust 16 a.
vanem.

Pärastpoolt kadus sealt se teemäis
ning pilanvõralt kärsid seal lüsti
lõlun pidamas, sest inimesed alid
nagu perge sinised laulupoori vga-
lõund liismid ning laulsid
kärnjäl kus ja sellega aga mehti-
said.

Jaani & portsoni ajal rask
õpilast - 16-18 aastast - käind
tõhtlugu. Kasul napsitamas.
Ja kutsutud nooli, kes
kuulunud kaalmeisti ette kanda-
lusasti ära ja vastanud:
„Vaada, vaada - ma olen seda
oma lastel Rõhurohust lüund“.
/ kadus aga ali iso poisid tühiti
läbi rätund, milb mõjul „lapid“
pelevat kera pool enam varda.
nudei.

See mees ali rogu elu ja sa

pärast veel nana „vaada - kanda“
nime kandnud.
Emelja Kusa portsi roogu on praegu
väga häas korras - Valjala keh-
vanaja lähem naaber - selles
asub Emelja Artelt ja mõni
••••• portsi.

Staania viimaseil aastel
kümneil alid väikse portsid viin-
miiingisse suletud.

Viinamine toimus mono-
pölsiks, mis asusid vaid suure
tee ääres mitte lähemas 25 elu-
vahemaast ja ühe linnas; ^{neis} ~~etis~~
valitses laichis. Kroom karm
••••• vii seltskonnade, teenindus-
damise ja karbyete suhtes.
Mingit rahat alre loolisi ^{rahu} ~~puhade~~
müüsi puhade ja tähtpäevade pahu
ei lubatud.

Wahala Kihlak. Koolimees
oli käesoleva sejandi inimis-
kümme tavaline pois, su-
teimused kõik rahva lühikes
narraldatud noolekand, kuu-
hargituse näidendi proovid, isegi-
tahisel ajal-perituse. Suurel
korralde viimaseid. Kerge mõis-
kinnis - rai naba lavaluses.
Eestvedejad & lid kõik rahva nalg-
tjad, ja kaasloojaid leidus.

ili terweid laulu perusandi, sun
em- name, pidi nesi roduharvjet
etendame.

Kel oli veel paeuu. tinoos sui
Sannu- ja Juhanil - ~~juhanil~~ Viinla
Juhanil, või vägevam pärs Mäma-
mäo Sandrist!

charie itagu Paulis saslot et onk-
tas sidame.

Sel ajal loodi Filumendi Salts, kus ameerika küttrati allu kaubataari lajete ühion, väi-
häärts / k äi mairei - nioon rila
valteni talu prundi, nullis, per-
mes ali nioone tōschast terus
(üll te; une tra neli seino -
pōrand ja laqi; — sel valni-
sōd osmused vōi rōrid. Pärast pool-
chutali sinna jure — ago slyp
had - talq vāgalyo - siis naet
milline vōimas loone an mōndada
metrit cemal - sündsal rōigenduse.
Vü paljud sissurumidega
kus a osq liirude juhts — ja sel
ēgiz lähemas naabruses kooperatōri
uoned; — osmene, mis siiva sarkeri
aremel ali pūllaltis: juba tennurao-
on niind ainnet rōssuente paniparym-
tenis aydr talq - vōguduz
amapārese lōndusliin sissuga!

Süü Rivik, mis küllaltki näitas
et Saarlased on osanud töötada.
Aga kirsik- ja õun- ja ploomi- ja
kalvistu? - seda peabki teagi - et
see maa on palju maa, mis peab
sünni ja surnu aluseks.

Ja vana Kalmistu - see on,
on püütud täiesti siviiliga - mis
muidugi paiguti varustatud, mulgust
sisse tehtud, et puid vähe vedada
ja varustamine siia! - (Ei -
pastorid ei lükanud sellist asja!) -
Leidsin mäistmisi vastsel vana
kalmistul lääned sügav - sügis
oma vana - vanaisa, Per + Geortge
kalmul.

Tema siviilist alati ammal
paigal. Kuid enamis tures - siid
mis vastis propunemund ja ka
kõrgeides loodud, nõuab tehti.

tud ja selle alusel karmus pisa/
võitnud. Mis võimalik oli rozi väimas
peabum laigedal muud!

Pidasin seda vastavate muudeto
järele teore.

Kuid - kummutust ^{edasi} - mis
minna minnes - ei alund ühtegi
maie sivi karmis enam sügav
leida - ka siviilehed seits
rozi pindala ja polnud enam
mähapi need seits? ?? !!

Per + oma ja mõni varem
kõrge, jäävad karmplaadid alid
alles.

Süü meenus. Olin mitu korda kuul-
nud praegu kalmistul hõlget ittemas-
tisee toon panna karmust. Maab
paju - ja mine qio pärast, mis see,
kes võib oma velli miinise -
Pidasin ittemis paju seda ^{oma} ^{oma} ^{ari} - sementi.

valatud mitmesuguste haualarvete kü-
duss, ei loogu kunagi ja seegi
ei vii ära -

Kuid - ehk mõndagiid süüsi neet
vanasalaist omaid veldri seinas?! -

Erutatakse ohtu ja väime-
lisust suurema-ajalises järeldust
amasside palnepaist - aga
mis me siis ütlesime - kui rui-
kardidus kaib usagi käigest üle?

Raiaresini vahel - selk. asinok,
rahvamajaj juhataja ja ühe õlions
koali õpetaja -

- Raiaresini üdi - ihutag - ruiatag,
tsevana saluist, mis tulisti
ül. oja aaga on puhusest elu -
muoti durtas - murets se

3. juuli-aias. Perlepi tuleb
selle lähemase naabruse nne
peatelt durtatara koali trunt

Esimeses jtk: seda me saan rui
koko lubada, et keelenäe seal loo-
made ruiatamis.

Tüüet idvaga luviteldud ja
mulle kooritud - ning aru arid
selle arvot oivalisest paigast - kooli
kasutada nimelt.

Kuid . . . jät - püüis Perle.
Kui vahel kooli asis haual mõrgi
selle üles lühike müttes, sest ajeteis
ali jätumisi ama grupiga selliste
paikade hooldaja - ja nute hoolduse
võtteja, mis ümbrise talvad - Kuid jät.
- püüud sel jät, sellest, et seda on ruiat
vaatamen. Samuti ka mitte Tasevi
Kakouel me kalmistal. Ning ka
Rahvamajaj juhataja üldse määtal -
kust saame murene suveaia . . .
- et siis taastada Vanades
noorus väes.

100 k
paarad meetrit.

Walgala külasaane koostamajis
sepihiti ka Kuresaare kasti Seltis
Walgala Haruelti loomisari, mille
lühemaid esialgu elid laulusoor ja
dusurjanduse harrastajad.

Haruelti raamatunägu asus
abroipetari toas olevas kapis.

Haruelti parreldas üldkariduurliana
laungid, peresomahtuud, peoõhtuid.
„Tuult pööriseks“ käidi külaliskondades
Pöidel ja Kuresaare kasti Seltis muu
võrreõhtumajis. sin saadi sinne meen
oseluses. (olin sel õiga kaasa).

/Vahelast elijv liima sarjainud lude
ametnises, kes sihes ama mut naab.
riika räänu tundis siimirodu -
kandi edust/.

Keedurussis löi aga näin endine
üritused üb - mi esavõtu

kui töövajadusest
see saadeti ali ja nähtas
kursuste lõppes lunal!

Kõikjal olid õpetajaid
sõrvaldajaid ja nagu hingele
õpetajad.

Õnneõpetajaid seal polnud
peale ühe, Õlla Narvas, kes
andis Pano-Loo ministeeriumi
koolis tütarlastele käsitöö tund.

Reahtlusest asavõtt ali väike. Rea pool riisis
täis rahvast kogunes suvel avast küttes
piures, kus otendur meenutud rann-
min peatselt algas - kuni 15 kopist
ali kahju.

Sasti välgas, aukes lunal
kõrbi ja valgeti pipraamis lunal.

Gärsanduses vaalemeest-
nunid juba Gööri-Kõnnu
Metsa-äärilaste ühikure-
lõikes ali jahvaks loomine.
Alut toitas see kerge män-
nustus kaubi aitas/- issegi
moostori jõe/.

Sis rajasit ületes võlges hoone valtsi
mis praegumajad nõuded - liigi piinli
poolasajanda mööblude veel vaski.
eeskujul osust teidab.

Tei ali VANADE Kõnnu-
dine lapselapsed rajanud
endi ära alla - vaid inno
ja ühe korpuse - vahele
riisis ümbruse kaidlaste
teeb ristumis-ümbruse
kärin mis nad on isikult ühiseks
kasutamiseks soetanud.

24
Vajala kiriku külas ei elanud
m. küla või valla pooli.

Kui tuli sunnuliselt igapäevane
kooliskäimine algas 10. eluaastast
käisid siit lapsed Aristo - s.o. naaberküla
koolis (eelmine vajamet lõpetas)

Tähtsimeks kohaselt näis
tän. koolikohustus kolm aastat.

— Koolikooli alg oli tõus sunn/ami
mitte nõudmisi/ kihelkonnas kuoli igapäev
ajast lühem.

Kes koolis olud / seda otsest
kerge õpetaja kevadise kooli
katsumisel / tuli järgmise
aastal aruust 3 p. nädalas kor-
dama käia — veel järgmise
2 — ning siis ühes. Nii
unitati alg leerini, mis enamasti
10 aastaseks täinuks.

Päris aga keid ei kirjutan

täideti on iskusimus.
 ja mis külasoolas üldse õpiti:
 peale riigi hümnid, mida täiesti
 kõiks mõnema laulda, mis
 juhtus ühega vastav juhataja
 on asja seda väga meelitas.

Kuid ühispäev - mis sel ajal
 külasoolas ajas oli —
 alid 16-17 aastased lüüsilap-
 sed täiesti tühjad —
 /1916. a sügisel/

Pert Davidson korraldas
 kerge küla lastel - 14-18.
 aastastel, ka väiksel noori
 õpetust "kuumi elus".
 Kuumi suitsutaro oli
 ehitatud siriku poole
 "kerge mehe" korteris.

Kuumile tulid siis kaks
 õhtut nädalas õpehimulise
 kerkimise ja Pertti poeg
 Peeter kaks neid seel, "tunde"
 andmas.

Õpeti korraldada püüli salmisi-
 õpetusi - pealiskirja - väikesed
 ka lugemist piiri valgel.
 Kõrge peale aga maailma
 tarvast - arvutamist, laulmist
 ja pisike pool omavahelise
 "õpeti elus väikeses".

Peamised peatavutamist-
 mitted olid eriti van.

Käivaltis põlves Peeter asunud
kinnis elama - saades ka
kirgse teenijaks.

Lapsi õpetanud ta seni,
kuni poeg Aleksander ali kasa-
nud selleks toimis tulema.
See alund nii pool vaba-
tõttik tõlu ja tase alund
matt viis lapselt.

- Selline koolisõnnis
ali kestnud umbes mõni aasta
peale 1880.

"Kuumi elu" seinad on veel
ama endises pleksu - kum-
juure on chitatud tiisi ruumi.
Mäletan, kui tehti laudpörand
toot alla ja suuremad arnad
ette.

Ma meelen kude kofuotus...

praegusel ajal

Päristorlev harati kühelsoone
kooli se algajad äratasi - s.o.
tavetisi esimese klassi õpetam-
võttes.

Ministeeriumi kooli aramine
meeldis ju hulga lähemalt ja
kangelt. Targemaid on al-
ping. Paasi kooli ei saanud
enam ama normi-30 last -
täis.

Õpetaja - kaalep Mayusel
oli klassiruumide rõuad kah
toanens. Kõrge oli Mikkelaamul, eriti energilise
mees.)

Umbes kümme aastat pärast
shitati uus puumaja, mis püsis
täna. Sinna raudalid klassid
kaubeldi ja õpetaj^{elu} ruum.

Küsimaja jäi täiesti internaaali
ja poisti kooli^{klassi} ning sooli-
teengia kasutata.

Suun kõi õpilasi mõtmat rihel-
nennast. Tuldi enamasti II klassi.

III lõpetasid veel paljud - kuid II - Eel-
alid enamasti 4-6 õpilasega kambri.
Kui alid enamasti kaugemast pärit.

Uhes chimisteeriumi kooli kasutusel
kõrgeas kihelkonnas kooli edu - sun-
seal polnud ka täielikku tulihingelisi
lihti ja tähtsusi.

Maana-Lõve 2. kl. õhnikuleerumi
kool

asus esimesel aastal - umbes
1900- või 1901 a. Valjala kiriku külles
Postil - Michael Koiti uue majas.
Järgmisel aastal kolis kool ära
tihtijärgi jäänud Vana Lõve valla-
majja

õnnetud väärised vallad
ühendati kaks või rohkem kolu-
konda - mis piirid külanõu-
rohkuse loomiseks.

Maana-Lõve vallamaja oli
madalalaukne kivi-olukis - ruulast
mahuga as talle-sepses kaks klassi-
last magamistoat - söögi ja loomuse
jaas.

Koolijuhataja Gustav Nurm-
Viljandi mees - elutses endises hääs
sekretäri puu-majas.

Maagilo pastor
Gustav Nurm

- isa sassa talapöe - eestis
määravalitajaks, ema Viljandi
linna kodaniku tütar - selle-
aegse sassa kooli ja eestisega.

Pastor - hiinudomega
kerge kurtu, ei võtnud asu
ühisk. elulisest elust.
olevat pidanud ainult uhe
sivalis meenua rahvale aru-
saada ja meelepäras jutluse-
prooppijutluse.

Tamara Juhanapäev-
püüli ja resti, kaks kuuk-
süüsi perusekalt.

kuu tohtu ta koguduse puult uhe
häälel suurt lootustega - valiti.
- hääsime puult aga kindla hoiatuse
saanud. et alga se esimese 10
võimane, kui sotsialistid ei ole all.

Alus alles noorus, kuid tean
et ma saan sihtsi juttu ois
ei taibanud.

Tal oli imeline noortidega
kõneviis juttudest kirikus-
- ja seadama aligi - mille toon
jõi meelole ja heliseb praegia-
vel, mälu.

Kuid oma huvituse - kerti-
Soome keelmuusika - jättes
ta täiesti vaka alla. -

Alim isa teadis sellest, et ta
"salaja" ikkagi selle suure osa
oma ajast pühendas.

Oli lehti ja sõbralik, härra
kes oma sõbraga neidagi ei
meeleand lüüsi.

Kaoli "katsumisel" neid adeti
sõiti nissi hobusega sohale. Ka Rihel-
Ronna noori - vaevalt vürst kaugemal.
Alimisi tüdrukud rooli ei suutnud tema alla.
- seal kaks. See papp.

Laste ja õpilaste piirid ta alla
nalgas, aga nändunud roolis
kunagi üld-lia.

Kõltsadidud mõnise juure ja leina-
olid isa kutsi - kaskohorse kalereiga.
"Kurno kutt" ja kurgu kurti
olid pilised vahela vana-porid

Faasi mõnise tütre toredas
palmilauasolid ilmsed teplared
hakanud pastori riisama. et muu-
la naist ei näta

Ja, ime süll, aga ma oma äda
süis ära ajada ei näi /õde oli tema
püramis ja ühti väga - naga liiges
pukas, eriti aga kaskuhoorluse - mis
et kui karkas suksunud piimane
kaare karmu - ta vatum ja imenud
selle puhtas ja võrnuud süis vastame
panipaika. -

Ja ja äde Lüssett võtnud sin-

ajutis: — aga ma saa ära minna, & ains
 se pole üksi jätta . . .

Siimaks, elatunud mehega, kes
 Nurm ains naine teenija — ja
 käis sellest pastoris andlisalt teatama
 äides: & avastan kuskata naismehes.
 Ja, ime süll, & asielhute mine
 äiga?!*, rõõmutsemus pastor . . .
 Saads koda lü, pole sis enam
 sõna lausunud, aga ka mitte rahvil
 lausunud kutsuda — (ä post) — mis
 tavaliselt jaksot lausunud.

Käis omal algatusel kirstor Paari
 tme surma-eesel päeval rüüstamas — kuni
 la krästisenaal sch: yaa — ime süll,
 sina pead mind ära surema.

Punkt sündus Saaremaal — kui
 selle ringi alam —

Nurm-Viljandi amast jinnid — kui tundis
 surmatunni lähemist. Paar naine
 lastega jäid Saaremaale.

Art. 1080
Apt.
EVTT
ЭРТУ 765-59

Tallinna Paberi- ja Kartonaaživabrik
Таллинская бумажно-картонажная фабрика